

УДК 378.011.3–151:[070:37]

С. М. Лобода

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЗАСОБАМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРЕСИ**

У сучасних соціокультурних умовах існування інформаційного суспільства творча спрямованість спеціаліста будь-якої сфери є необхідною професійною якістю та характерною рисою його компетентності.

Концепція інформаційної модернізації української системи освіти на період до 2010 р. передбачає вдосконалення механізмів сталого розвитку її системи. Для досягнення визначеної мети потрібно вирішити одне з пріоритетних для першого десятиліття XXI століття завдань – підвищення професіоналізму працівників освіти, що включає розробку й експериментальну апробацію нових моделей підготовки педагогічних кадрів. Потреба в підвищенні професіоналізму педагогічних кадрів, а також поява наприкінці XX століття на початку XXI століття завдання формування нових життєвих установок особистості висунули на перший план вимоги самоактуалізації особистості педагога, проблему формування творчого підходу до здійснення професійної педагогічної діяльності.

У цій статті ми взяли собі за мету визначити організаційно-педагогічні умови забезпечення розвитку педагогічної творчості майбутнього вчителя засобами педагогічної преси.

Основні положення наших теоретичних установок щодо вирішення поставленої проблеми формування вмінь педагогічної творчості в майбутніх учителів будуються на провідній ідеї класичних психолого-педагогічних досліджень (В. Біблер, Л. Виготський, В. Загвязинський, В. Кан-Калик, А. Маслоу, С. Рубінштейн та ін.), що всі види творчої діяльності передбачають свободу й самостійність мислення та волевиявлення, що дуже важливо для формування творчої спрямованості особистості майбутнього педагога. Науково-дослідна творчість збагачує студента новими, більш глибокими знаннями, формує вміння знайти, інтерпретувати й відповідно застосувати інформацію, дає можливість реалізувати себе в галузі створення нового професійно значущого знання. Таким чином, формуючи творчу активність і задовольняючи творчі потреби студентів-майбутніх учителів, вищий навчальний заклад підвищує якість підготовки спеціалістів, забезпечує їх конкурентоспроможність і ефективне включення в педагогічний процес.

Ми підтримуємо позицію, що вивчення педагогічних матеріалів періодичної преси (педагогічної публіцистики) як історико-педагогічного джерела – носія й зберігача інформації про розвиток

педагогічної теорії і практики, про історію провідних ідей педагогіки творчості – дозволяє не тільки збагатити пізнавальний арсенал педагогічної науки, але й дає можливість використовувати цю історичну спадщину у формуванні творчої особистості педагога в умовах сучасного вищого навчального закладу.

Виявлення педагогічних умов використання педагогічної публіцистики, що забезпечують ефективне функціонування процесу виховання схильності до творчої праці майбутнього вчителя, спирається на теорію особистісно орієнтованої освіти. У процесі виховання творчого ставлення до вчительської праці передбачаються два аспекти – психологічний і педагогічний.

Психологічний аспект [6, с. 344 – 346] відбиває ступінь внутрішньої готовності до засвоєння знань педагогічної публіцистики, що включає мотиваційну, емоційно-вольову й розумову готовність. Мотиви діяльності, ступінь осмислення студентами отриманих знань про вчительську працю визначає й ступінь їхньої активності в освітньому процесі. Наявність інтересу до будь-якого виду діяльності є необхідною умовою її успіху. Розвиток інтересу до отримання знань про творчий бік учительської праці з матеріалів педагогічної публіцистики є невід'ємною частиною підготовки студента педагогічного ВНЗ до педагогічної діяльності. Рівень розвитку емоційно-вольової сфери (можливість керувати своїм емоційним станом, долати інтелектуальні бар'єри, прагнення до самостійного пошуку тощо) впливає на систематичність і послідовність процесу засвоєння знань у процесі вивчення педагогічної публіцистики. Розумова готовність формується на основі розвитку пізнавальних процесів майбутнього вчителя – пам'яті, уваги, сприйняття, уяви, мислення, мовлення тощо.

Педагогічний аспект [1; 8] характеризується наявністю певного рівня знань і вмінь, необхідних для організації та здійснення процесу виховання творчого ставлення до вчительської праці за допомогою використання матеріалів педагогічної публіцистики. При цьому процесуальне залучення студентів досягається шляхом поєднання навчально-пізнавальної, навчально-практичної й самостійної діяльності майбутнього вчителя. Це забезпечує підвищення рівня знань, створює умови для їх актуалізації в практичній діяльності, сприяє самостійному пошуку щодо осмислення інформації педагогічної публіцистики.

Зазначені психологічний і педагогічний аспекти визначають педагогічні умови процесу формування творчої особистості студентів педагогічного ВНЗ за допомогою використання педагогічної публіцистики. У низці методичних робіт [4; 5, с. 97 – 98; 10 та деякі ін.], у яких подано авторські методики використання засобів педагогічної публіцистики в навчальному процесі педагогічного вищого навчального закладу, виділяються такі умови:

- 1) використання різножанрових форм творів педагогічної

- публіцистики;
- 2) опора на вітагенний досвід при засвоєнні знань про вчительську працю з матеріалів педагогічної публіцистики;
 - 3) організація продуктивного педагогічного спілкування в системі „педагог – студент (майбутній учитель)”;
 - 4) застосування ігрових форм навчання в композиційній структурі заняття;
 - 5) залучення майбутнього вчителя до позааудиторної самостійної роботи зі збору, обробки й використання матеріалів педагогічної публіцистики;
 - 6) реалізація прийомів емоційно-інтелектуального стимулювання пізнавальної активності.

Матеріали педагогічної публіцистики припускають також урахування критеріїв їх використання в освітньому процесі. Зважаючи на те, що педагогічні умови є комплексом, у якому з науково-теоретичного погляду розкриваються аспекти – педагогічний і психологічний, виділяються такі критерії використання педагогічної публіцистики: 1) змістовний; 2) операційний; 3) мотиваційний.

Ураховуючи якісну характеристику цих критеріїв, подану Л. Качаловою [6, с. 344 – 346], ми наповнюємо їх власним змістом, адекватним нашому дослідженню.

Змістовний критерій відображає широкий спектр публіцистичної інформації педагогічного характеру, повноту, глибину й міцність знань про вчительську працю, засвоєних з різножанрових матеріалів педагогічної публіцистики; вияв активності при застосуванні цих знань у різних педагогічних ситуаціях.

Мотиваційний критерій виражає стійку інтелектуальну мотивацію. Як стрижневе в комплексі мотиваційних критеріїв ми виділяємо мотив досягнення успіху. З погляду Р. Немова, мотив досягнення успіху – це активне прагнення особистості до успіху в різноманітних педагогічних ситуаціях і видах діяльності, особливо цікавих і значущих для нього, і передусім там, де результати його діяльності оцінюються й порівнюються з результатами інших...” [7, Кн. 3, с. 165]. Отже, ми припускаємо, що прагнення до досягнення успіху в оволодінні педагогічними знаннями, уміннями й навичками залежить від наявності інтересу до матеріалів педагогічної публіцистики, прагнення майбутнього вчителя до пізнання оригінальних відомостей про вчительську працю, активності при виконанні самостійної роботи, творчого підходу до вирішення педагогічних ситуацій, наявності інтересу до завдань високого ступеня складності.

Операційний критерій зумовлює аналіз і узагальнення публіцистичного матеріалу, усвідомлення практичної значущості публіцистичного матеріалу; способи педагогічної творчої пошукової діяльності, творчий пошук при вирішенні педагогічних завдань тощо.

Зміст педагогічної публіцистики вимагає врахування критеріїв її відбору, чітке визначення яких є однією з вимог при організації роботи з різножанровими формами матеріалів. Ми вважаємо за необхідне виділити такі критерії відбору матеріалів педагогічної публіцистики: тематичності, типовості, доступності, переконливості, емоційності, новизни й значущості. Ми вважаємо, що саме ці критерії допоможуть майбутньому вчителю здолати бар'єр у пізнанні цінностей учительської праці.

Критерій тематичності – основоположний критерій відбору матеріалу педагогічної публіцистики. Інформація матеріалів педагогічної публіцистики про вчительську працю повинна мати педагогічну цінність, тобто висвітлювати ті особливості вчительської праці, знання яких сприяло б формуванню навичок педагогічного творчого пошуку.

Критерій типовості покликаний забезпечити відбір тієї інформації, яка відбиває найбільш характерні для вчительської праці особливості, а також сформуванню професійно орієнтований термінологічний багаж.

Критерій доступності є умовою адекватності сприйняття інформації про вчительську працю, отримання творчого задоволення від вивчення матеріалів педагогічної публіцистики. Публіцистична інформація повинна відповідати пізнавальним і комунікативним можливостям майбутнього вчителя, тобто вона повинна бути зрозумілою.

Критерій переконливості передбачає обґрунтованість і доказовість змісту інформації про вчительську працю. Публіцистична інформація допомагає зняти бар'єр неприйняття теоретичних знань про працю вчителя.

Критерій емоційності має на меті викликати через специфічні особливості публіцистичного твору (композиційна побудова, стиль викладу, мовне оформлення інформації тощо) певне емоційно-оцінне ставлення до явищ і фактів учительської праці (здивування, захоплення, інтелектуальну радість, співпереживання тощо).

Критерій новизни викликає інтерес до отримання нової професійної інформації, стимулює розумові процеси, спрямовані на розуміння прочитаного або обговорюваного публіцистичного матеріалу.

Критерій значущості – інформація з матеріалів педагогічної публіцистики активно сприймається й засвоюється в тому випадку, якщо її зміст є для особистості значущим, тобто відповідає певним потребам і запитам майбутнього вчителя. Це може бути й розуміння практичної користі матеріалу для майбутньої професійно-педагогічної діяльності, й інтерес до нових цінних фактів з життя великих педагогів, і корисні педагогічні поради, рекомендації досвідчених учителів тощо.

Сукупність критеріїв використання й відбору матеріалів дозволяють охарактеризувати дії майбутнього вчителя під час вивчення різножанрових матеріалів педагогічної публіцистики.

Використання різножанрових форм творів педагогічної публіцистики дозволяє майбутньому вчителю відповідно до його

інтелектуальних запитів знаходити емоційно-образну інформацію про різні (наявні й можливі) аспекти вчительської професії, практично цінну інформацію, необхідну майбутньому вчителю для здійснення педагогічного творчого пошуку, підвищення своєї професійно-педагогічної компетентності. Важливо, як відзначає І. Якиманська, надати майбутньому вчителю право вибору працювати з тими матеріалами, які йому цікаві, більш значущі, емоційно привабливі [9, с. 36]. Отже, ця умова забезпечує ефективність протікання процесу формування творчо активної особистості педагога, оскільки різножанрові форми матеріалів сприяють підвищенню мотивації майбутнього вчителя в задоволенні професійних творчих потреб, у глибокому пізнанні професійно значущої інформації. Твори великих педагогів-публіцистів є взірцем для вдосконалення мовлення майбутнього вчителя, спонукають до неупинної роботи з удосконалення своїх комунікативних можливостей.

Опора на вітагенний досвід при засвоєнні знань з матеріалів педагогічної публіцистики є головним шляхом перетворення отримуваних з матеріалів педагогічної публіцистики знань у цінність, здатну вплинути на розвиток здібностей до педагогічної творчості.

„Вітагенний досвід – це сукупність знань, почуттів, вчинків, переживань, очікувань, що здійснилися або не здійснилися, відклалися в резервах довготривалої пам'яті й перебували в стані постійної готовності до актуалізації (затребування) в адекватних ситуаціях” [2, с. 188]. У нашому дослідженні вітагенний досвід служить базою для переосмислення педагогічних цінностей, пошуку, відкриття нових, оновлення накопиченого фонду знань про вчительську працю. Вітагенний досвід майбутнього вчителя будується на самостереженні, особистісних переживаннях, інтуїції тощо. „Перенесення прожитої інформації на предмет”, що вивчається, на думку Н. Вербицької, дозволяє уникнути формального засвоєння знань педагогічної публіцистики [3, с. 16]. Інформація педагогічної публіцистики, проходячи через призму вітагенного досвіду, стає для майбутнього вчителя особистісно значущою, цінною, цікавою, що, у свою чергу, сприяє розвитку творчих здібностей майбутнього вчителя, створенню атмосфери довірчих стосунків між студентами й викладачем.

Таким чином, вивчення української педагогічної періодичної преси й педагогічної публіцистики – носія й зберігача інформації про розвиток педагогічної теорії й практики, про історію провідних ідей педагогіки творчості – не тільки дозволяє збагатити пізнавальний арсенал педагогічної науки, але й дає можливість використовувати цю історичну спадщину у формуванні творчої особистості педагога в умовах сучасного вищого навчального закладу. Педагогічна публіцистика може забезпечити істотну складову педагогічної свідомості: сформувати уявлення, поняття, категорії й відбитися в діяльності. Педагогічна публіцистика, окрім своєї родової функції – формувати суспільну свідомість, за певних умов (підбір відповідних текстів, опора на

вітагенний досвід, мотивація, стимулювання, написання педагогічних текстів і т. ін.) у силу своїх видових особливостей може сприяти формуванню педагогічної свідомості, забезпечуючи тим розвиток гуманітарного знання, збагачуючи педагогічну науку й педагогічну практику.

Звернення до виховного й гносеологічного потенціалу педагогічної публіцистики не вичерпує всіх проблем професійної підготовки майбутніх учителів, проте дозволяє виявити й реалізувати можливі резерви в системі професійно-творчого становлення майбутнього фахівця, що складає перспективи подальших досліджень.

Список використаної літератури

- 1. Бабанский Ю. К.** Рациональная организация учебной деятельности / Ю. К. Бабанский. – М. : Знание, 1981. – 96 с.
- 2. Белкин А. С.** Возрастная педагогика / А. С. Белкин. – Екатеринбург, 1999. – 271 с.
- 3. Вербицкая Н. О.** Образование взрослых на основе их жизненного (витагенного) опыта / Н. О. Вербицкая // Педагогика. – 2002. – № 6. – С. 14 – 19.
- 4. Камышева Е. Ю.** Педагогическая публицистика и ее роль в образовательном процессе : метод. рек. к спецкурсу для студентов пед. вуза / Е. Ю. Камышева. – Шадринск : ШГПИ, 2002. – 32 с.
- 5. Качалова Л. П.** Педагогическая публицистика как средство воспитания гуманистической позиции будущего учителя / Л. П. Качалова, А. В. Качалов // Гуманизация образования в XXI веке : тез. межрегион. науч.-практ. конф. (14 – 15 марта 2001 года) / Шадрин. гос. пед. ун-т. – Шадринск, 2001. – С. 97 – 98.
- 6. Качалова Л. П.** Теория и технология интеграции психолого-педагогических знаний в образовательном процессе педагогического ВУЗа : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Качалова Людмила Павловна. – Екатеринбург, 2002. – 460 с.
- 7. Немов Р. С.** Психология : в 3-х кн. / Р. С. Немов. – М. : Просвещение: ВЛАДОС, 1995.
- 8. Сериков В. В.** Образование и личность: теория и практика проектирования педагогических систем / В. В. Сериков. – М. : Логос, 1999. – 272 с.
- 9. Якиманская И. С.** Личностно-ориентированное обучение в современной школе / И. С. Якиманская. – М. : Сентябрь, 1996. – 96 с.
- 10. Яковлева Н. М.** Теория и практика педагогического творчества : пособие по спецкурсу / Н. М. Яковлева. – Челябинск : ЧГПИ, 1987. – 68 с.

Лобода С. М. Організаційно-педагогічні умови забезпечення розвитку педагогічної творчості майбутнього вчителя засобами педагогічної преси

У статті визначено організаційно-педагогічні умови забезпечення розвитку педагогічної творчості майбутнього вчителя засобами педагогічної преси. Розглянуто вплив вищого навчального закладу на формування творчої активності студентів, якість підготовки спеціалістів, конкурентоспроможність і ефективність залучення випускників до

педагогічного процесу. Доведено, що педагогічна публіцистика може сприяти формуванню педагогічної свідомості, забезпечуючи тим розвиток гуманітарного знання, збагачуючи педагогічну науку й педагогічну практику.

Ключові слова: педагогічна періодична преса, педагогічна публіцистика, особистість педагога, організаційно-педагогічні умови.

Лобода С. М. Организационно-педагогические условия обеспечения развития педагогического творчества учителя средствами педагогической прессы

В статье определены организационно-педагогические условия обеспечения развития педагогического творчества учителя средствами педагогической прессы. Рассмотрено влияние вуза на формирование творческой активности студентов, качество подготовки специалистов, конкурентоспособность и эффективность включение выпускников в педагогический процесс. Доказано, что педагогическая публицистика может способствовать формированию педагогического сознания, обеспечивая тем развитие гуманитарного знания, обогащая педагогическую науку и педагогическую практику.

Ключевые слова: педагогическая периодическая печать, педагогическая публицистика, личность педагога, организационно-педагогические условия.

Loboda S. M. Organizational and Educational Conditions of Providing Pedagogical Creativity of the Prospective Teacher by Means of Educational Press

The article addresses the organizational and educational conditions of pedagogical creativity of the prospective teacher by means of educational press. The influence of the higher educational establishment on the formation of students' creative work, specialist training quality, competitiveness and efficiency of the inclusion of undergraduates in pedagogical process is discussed. It is proved that educational press is conducive to the formation of pedagogical consciousness and provides development of liberal arts knowledge, as well as enriches pedagogical science and practice.

Key words: educational periodicals, educational press, teacher's personality, organizational and educational conditions.

Стаття надійшла до редакції 27.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.